

Małgorzata Cichoń, Iwona Piotrowska, Marta Jakubowska

Sekcja Dydaktyki Geografii
Studenckie Koło Naukowe Geografów im. Stanisława Pawłowskiego
Wydział Nauk Geograficznych i Geologicznych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Historia i działalność Sekcji Dydaktyki Geografii SKNG UAM

Zarys treści: Tradycja związana z istnieniem i rozwojem dydaktyki geografii jako subdyscypliny naukowej na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza wiąże się bezpośrednio z prof. Stanisławem Pawłowskim i prof. Marią Czekańską. Zarówno profil badawczy, jak i dydaktyczny od czasów utworzenia Katedry Geografii na Wszechnicy Piastowskiej, poprzez kolejne lata Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, stanowiły podstawę metodologiczną i metodyczną rozwoju Laboratorium Dydaktyki Geografii i Badań Edukacyjnych. Podejmowane badania w ramach powstałej w 2020 roku Sekcji Dydaktyki Geografii nawiązują do tradycji geograficzno-dydaktycznych, jednakże akcentują problemy współczesnego świata, traktując je jako wyzwanie dla swojego rozwoju.

Słowa kluczowe: dydaktyka geografii, wyzwania edukacyjne, GIS, zmiana klimatu, edukacja zdalna

Uwarunkowania powstania i rozwoju Sekcji Dydaktyki Geografii

Dydaktyka geografii jest nauką o procesie kształcenia i początkowo była traktowana jako sztuka nauczania. Jednak w trakcie jej rozwoju nastąpiło przejście do nauki o kształceniu, jak również od metodyki do teorii naukowej. Dydaktyka geografii wykazuje powiązania z geografiami jako nauką poprzez treści merytoryczne, niektóre geograficzne metody badawcze oraz przygotowuje studentów do popularyzacji naukowych osiągnięć geografii. Pełni funkcję teoretyczną, o charakterze diagnostycznym i prognostycznym oraz praktyczną. Nadaje to dydaktyce geografii wysoką rangę, powodując, że jest ona interdyscyplinarną nauką teoretyczno-praktyczną (Piskorz, 1995). We współcześnie rozwijanej dydaktyce geografii widoczny jest więc interdyscyplinarny charakter, nawiązywanie przede wszystkim

do geografii jako nauki oraz do najnowszych wyników badań pedagogicznych, dydaktyki ogólnej oraz neurodydaktyki.

Uwarunkowaniami sprzyjającymi rozwojowi dydaktyki geografii na Wydziale Nauk Geograficznych i Geologicznych UAM była działalność naukowo-dydaktyczna prof. Stanisława Pawłowskiego (1882–1940) oraz prof. Marii Czekańskiej (1902–1991). Aktywność naukowa umożliwiła podejmowanie przez nich badań w zakresie środowiska geograficznego, studiów fizycznogeograficznych, regionalnych, kompleksowych, a także doprowadziła do rozwoju dydaktyki geografii. Profesor S. Pawłowski zabiegał o stały rozwój działalności naukowej i dydaktycznej, starając się, aby dydaktyka geografii znajdowała się na najwyższym poziomie (Czekańska, 1973, 1984). Jednak szczególne miejsce w rozwoju współczesnej dydaktyki geografii zajmuje dziedzictwo prof. Marii Czekańskiej. To właśnie dzięki Pani Profesor, pracy naukowej, dydaktycznej, organizatorskiej, dydaktyka geografii w kolejnych latach zajęła ważną pozycję, tworząc podstawę do podejmowania opracowań o tematyce środowiskowej i regionalnej oraz uniwersyteckiego kształcenia studentów.

Kontynuacja myśli i dziedzictwa prof. M. Czekańskiej, a przede wszystkim podejmowanie nowych wyzwań badawczo-dydaktycznych, to założenia działalności Laboratorium Dydaktyki Geografii i Badań Edukacyjnych. Wśród kluczowych zagadnień wydzielić można badania aktualnego stanu i wybranych przejawów funkcjonowania geosystemów, procesów geomorfologicznych, zmian użytkowania ziemi, użytkowania turystycznego stref brzegowych, presji antropogenicznej, świadczeń ekosystemów jeziornych, krajobrazu i dziedzictwa kulturowego oraz prace w zakresie założeń teoretycznych dydaktyki geografii, strategii współczesnego kształcenia geograficznego, jak również działania o charakterze popularno-naukowym, upowszechniające wiedzę geograficzną wśród nauczycieli i społeczeństwa.

Niezależnie od badań naukowych podejmowane są także liczne działania popularyzacyjne geografii, organizacja wykładów, warsztatów dla nauczycieli i uczniów, konkursów geograficznych, takich jak np. „Obieżyświat”, oraz uczestnictwo merytoryczno-organizacyjne w licznych projektach finansowanych ze środków Unii Europejskiej.

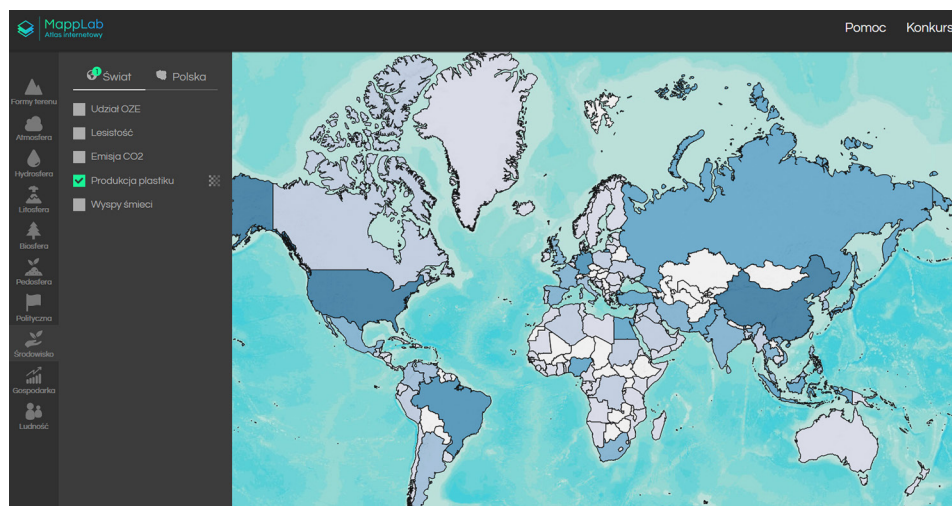
Powyższe uwarunkowania stanowiły podstawę do utworzenia 9.11.2020 roku Sekcji Dydaktyki Geografii w ramach Studenckiego Koła Naukowego Geografów im. Prof. S. Pawłowskiego. Kierownikiem sekcji została Dominika Jaster, a opiekunem dr Małgorzata Cichoń.

Aktualne prace realizowane w Sekcji Dydaktyki Geografii

W przyjętych do realizacji pracach znajdują się działania edukacyjne, które są efektem m.in. zmiany filozofii i sposobów kształcenia geograficznego, związane z rozwojem gospodarki opartej na wiedzy oraz technologiach cyfrowych (Szkurłat, Piotrowska, 2018). Poniżej zaprezentowano efekty prac studentów w odniesieniu do określonych geograficznych zagadnień merytorycznych.

GIS w edukacji geograficznej

Jednym z ważnych kierunków zmian we współczesnej edukacji geograficznej jest uwzględnienie w podstawie programowej geografii wymagań z zakresu technologii geoinformacyjnych i systemów informacji geograficznej. W ramach współpracy Sekcji Dydaktyki Geografii oraz Sekcji Geoinformacji SKNG studenci pod kierunkiem Dominiki Jaster od stycznia 2021 roku rozpoczęli prace zmierzające do stworzenia cyfrowego atlasu. Narzędziem umożliwiającym korzystanie z atlasu została aplikacja sieciowa MappLab (ryc. 1). Jej głównym założeniem jest wyświetlanie informacji przestrzennych w przystępny dla użytkownika sposób.

Ryc. 1. Produkcja plastiku na świecie
Źródło: opracowanie własne na podstawie mapplab.pl.

Fig. 1. Plastic production in the world
Source: own study based on mapplab.pl.

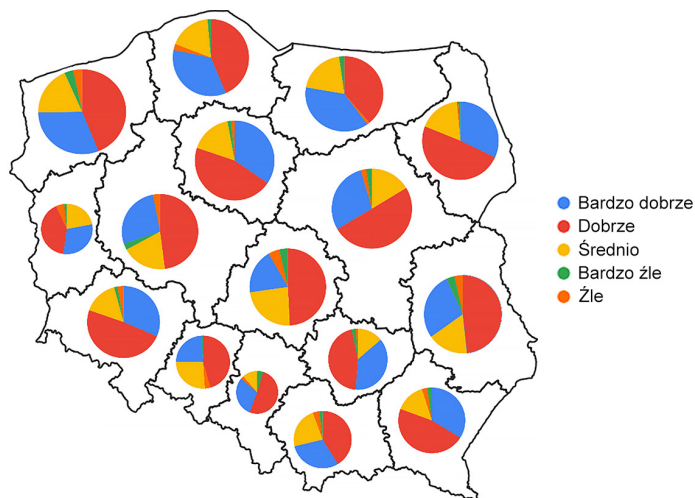
Dokładny proces tworzenia od strony programistycznej, geoinformacyjnej oraz sposób działania aplikacji został opisany przez Jaster i Robaczewskiego (2022) w czasopiśmie „Geoprzestrzeń”. Powstała aplikacja sieciowa była wielokrotnie testowana przez nauczycieli, uzyskując wysokie oceny.

Edukacja geograficzna w nauczaniu zdalnym i jej skuteczność

Sytuacja pandemiczna od wiosny 2020 roku doprowadziła do rewolucji technologicznej w sferze edukacji, co przejawiało się jednocześnie w podejmowanych badaniach na temat kształcenia zdalnego (Piotrowska i in., 2022a). Zainteresowanie tą tematyką sprawiło, że studenci Sekcji Dydaktyki Geografii wiosną 2021 roku przeprowadzili badania ankietowe wśród ponad 6 tys. uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych w Polsce. Badania dotyczyły sposobu organizo-

wania i prowadzenia nauczania zdalnego, w tym przede wszystkim stosowanych metod kształcenia. Uczestniczyli w nich: Dominika Jaster, Mateusz Robaczewski, Alicja Ciechocka, Patrycja Balcerzak.

Opracowane częściowo wyniki (ryc. 2) wskazują, że mniej więcej połowa ankietowanych uczniów, bez względu na województwo, dobrze oceniła edukację zdalną w zakresie geografii. Równocześnie około 25–30% badanych uczniów określiło, że zajęcia zdalne z geografii były prowadzone na bardzo dobrym i średnim poziomie.

Ryc. 2. Ocena zajęć prowadzonych w formie zdalnej w zakresie geografii przez polskich uczniów

Źródło: opracowanie Marta Jakubowska.

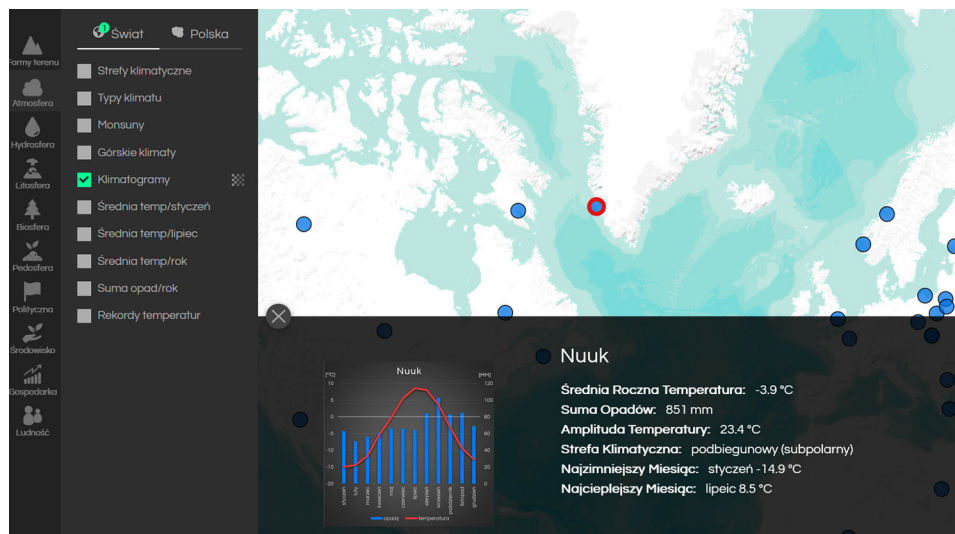
Fig. 2. Evaluation of classes conducted remotely in the field of geography by Polish students
Source: own study by Marta Jakubowska.

Zmiana klimatu i problemy obszarów polarnych

Przyczynę ocieplania się klimatu upatruje się przede wszystkim w emisji gazów cieplarnianych związanej z działalnością człowieka. Naukowcy poprzez długoletnie obserwacje wskazują na wzrost średnich temperatur powietrza (Kolendowicz i in., 2019) i oceanów, powszechne topnienie śniegu i lodu (Małecki, 2022) oraz podnoszenie się poziomu mórz. Tematyka zmiany klimatu podjęta została w publikacji Piotrowskiej i in. (2022b), w której podkreśla się znaczenie stosowania różnych strategii kształcenia. Potrzeba podejmowania tej problematyki została dostrzeżona m.in. przez pracowników Laboratorium Dydaktyki Geografii i Badań Edukacyjnych i włączona jako kluczowa podczas organizacji Konkursu Geograficznego „Obieżyświat 2023”.

Do udziału w organizacji konkursu zapraszani są również studenci Sekcji Dydaktyki Geografii. Najpierw aktywnie zbierają materiały tematyczne, następnie tworzą zadania i opracowują graficznie arkusze konkursowe (ryc. 3). W dniu

konkursu uczestniczą w pracach organizacyjnych i poprawianiu zadań. W roku 2023 prace konkursowe przebiegają pod hasłem „Regiony polarne świata”, a biorą w nich udział Oliwia Urbańska i Marta Jakubowska.

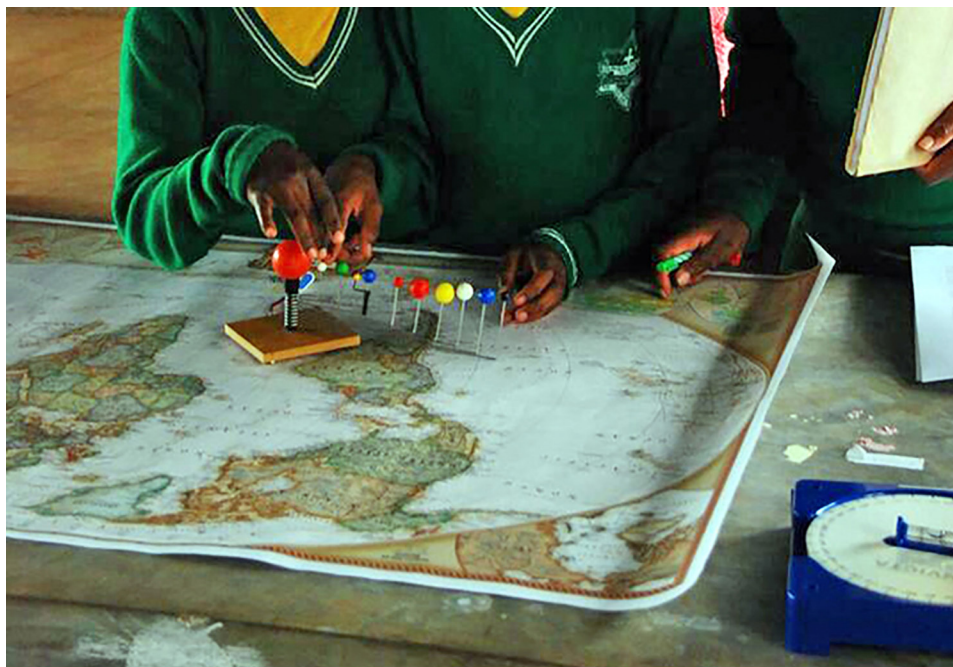
Ryc. 3. Lokalizacja stacji meteorologicznych oraz klimatogram dla miejscowości Nuuk
Źródło: opracowanie własne na podstawie mapplab.pl.

Fig. 3. Location of weather stations and a climatogram for Nuuk
Source: own study based on mapplab.pl.

Prace planowane do realizacji przez członków Sekcji Dydaktyki Geografii

Wyjątkowym walorem geografii jest holistyczne podejście w badaniach dotyczących zarówno środowiska przyrodniczego, jak i działalności człowieka, w tym elementów kulturowych. Wobec trwających konfliktów zbrojnych w różnych częściach świata i fali migracji obserwuje się coraz większą potrzebę odpowiedniego kształcenia w zakresie edukacji kulturowej, zrozumienia pojawiających się problemów cudzoziemców i uwrażliwienia na nie. W związku z powyższym studenci sekcji od marca 2023 roku będą uczestniczyli w warsztatach prowadzonych przez absolwenta WNGiG UAM Huberta Wągrzowskiego, który jest związany z Fundacją Projektowania Zmiany Edukacyjnej WYOBRAŹNIEJ (ryc. 4).

Po zakończeniu warsztatów studenci przystąpią do projektowania wyjazdu finansowanego ze środków Erasmus +. Oprócz pogłębiania wiedzy o danym kraju, utrwalania znajomości języka obcego, wyjazd ma na celu wdrażanie zmian edukacyjnych w skali lokalnej, regionalnej i globalnej z uwzględnieniem warunków geograficznych i kulturowych. Ważną kwestią pozostają też zadania o charakterze edukacyjnym i wychowawczym, służące kształtowaniu kompetencji potrzebnych do życia we współczesnym świecie.

Ryc. 4. Przestrzeń edukacyjna

Źródło: <https://wyobrazniej.com/poznaj-nas/>.

Fig. 4. Educational space

Source: <https://wyobrazniej.com/poznaj-nas/>.

Podsumowanie

Podejmowane przez studentów działania w ramach Sekcji Dydaktyki Geografii stanowią wyzwanie natury naukowo-edukacyjnej. Realizowane w odniesieniu do zagadnień merytorycznych dotyczą zarówno skali lokalnej, regionalnej, jak i globalnej. Dlatego mogą mieć charakter aplikacyjny, badawczy, projektowy i edukacyjny. Wszystkie proponowane działania nawiązują do procesu kształcenia geograficznego, z jednoczesnym akcentem na konkretne merytoryczne zagadnienia geograficzne, które stanowią wyzwania współczesności.

Literatura

- Czekańska M., 1973, Geografia, [w:] G. Labuda (red.), Nauka w Wielkopolsce. Przeszłość i terażniejszość, Wyd. Poznańskie, Poznań.
- Czekańska M., 1984, Geografia na Uniwersytecie Poznańskim w dwudziestoleciu 1919–1939, Czas. Geograf., 55, 1.
- Jaster D., Robaczewski M., 2022, MappLab – interaktywny atlas internetowy, Geoprzestrzeń, 4.

- Kolendowicz L., Bednorz E., Tomczyk A.M., 2019, Zmienność klimatu Polski i Europy oraz jej cyrkulacyjne uwarunkowania, *Studia i Prace z Geografii*, Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań.
- Małecki J., 2022, Recent contrasting behaviour of mountain glaciers across the European High Arctic revealed by ArcticDEM data, *The Cryosphere*, 16: 2067–2082.
- Piotrowska I., Abramowicz D., Cichoń M., Sypniewski J., 2022a, Determinants and challenges of distance geographical education in Polish schools, *International Research in Geographical and Environmental Education*: 1–17.
- Piotrowska I., Cichoń M., Sypniewski J., Abramowicz D., 2022b, Application of Inquiry-Based Science Education, Anticipatory Learning Strategy, and Project-Based Learning Strategies in the Context of Environmental Problems of the Contemporary World, [w:] V.A. Garcia de la (red.), *Didactic Strategies and Resources for Innovative Geography Teaching*, IGI Global.
- Piskorz S., 1995, *Zarys dydaktyki geografii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szkurlat E., Piotrowska I., 2018, GIS w nowej podstawie programowej geografii, *Acta Universitatis Lodzianensis, Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 34: 61–76.

History and activities of the Geography Didactics Section of SKNG UAM

Abstract: The tradition associated with the existence and development of geography teaching as a scientific sub-discipline at the Faculty of Geographical and Geological Sciences of the Adam Mickiewicz University Adam Mickiewicz is directly related to prof. Stanisław Pawłowski and prof. Maria Czeakańska. Both the research and didactic profile since the creation of the Department of Geography at Wszechnica Piastowska, through the subsequent years of the University of Poznań and the University of Adam Mickiewicz, were the methodological and methodological basis for the development of the Laboratory of Geography Didactics and Educational Research. The research undertaken as part of the Section of Didactics of Geography, established in 2020, refers to the geographical and didactic traditions, however, it emphasizes the problems of the modern world, treating them as a challenge for its development.

Keywords: didactics of geography, educational challenges, GIS, climate change, distance education